

Rhif: WG40109

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

**Llywodraeth Cymru
Dogfen Ymgynghori**

Cod Ymarfer ar Gyflenwi Gwasanaethau Awtistiaeth

Dyddiad cyhoeddi: 21 Medi 2020

Camau i'w cymryd: Ymatebion erbyn 14 Rhagfyr 2020

Trosolwg Mae'r ymgynghoriad hwn yn gofyn am farn ar y Cod Ymarfer ar Gyflenwi Gwasanaethau Awtistiaeth o dan Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 a Deddf y GIG (Cymru) 2006. Bydd yn cefnogi'r broses o gyflawni blaenoriaethau awtistiaeth Llywodraeth Cymru fel y'u nodwyd yn y Cynllun Gweithredu Strategol ar Anhwylderau'r Sbectwm Awtistig a gyhoeddwyd ym mis Tachwedd 2016.

Sut i ymateb Gallwch ymateb i'r ymgynghoriad hwn erbyn hanner nos ar y dyddiad cau, gan ddefnyddio'r ffurflen sydd ar gael ar ein gwefan, neu drwy e-bost at:
YmgynghoriadCodYmarfer.Awtistiaeth@llyw.cymru

Rhagor o wybodaeth a dogfennau cysylltiedig **Gallwch wneud cais am fersiynau o'r ddogfen hon mewn MS Word, print bras, Braille neu ieithoedd eraill.**

Am unrhyw ymholiadau, cysylltwch â Y Tîm Polisi Awtistiaeth
Yr Is-adran Partneriaeth ac Integreiddio
Y Gyfarwyddiaeth Gwasanaethau Cymdeithasol ac Integreiddio
Llywodraeth Cymru
Parc Cathays
Caerdydd
CF10 3NQ

E-bost: YmgynghoriadCodYmarfer.Awtistiaeth@llyw.cymru

Eich ymateb

Mae ymatebion i ymgynghoriadau yn debygol o gael eu cyhoeddi, ar y rhyngwyd neu mewn adroddiad. Os byddai'n well gennych i'ch ymateb gael ei gadw'n ddiennw, ticiwch y blwch ar y ffurflen ymateb neu cadarnhewch hynny yn eich ymateb.

Y Rheoliad Cyffredinol ar Ddiogelu Data (GDPR)

Llywodraeth Cymru fydd y rheolydd data ar gyfer unrhyw ddata personol a ddarperir gennych wrth ichi ymateb i'r ymgynghoriad. Mae gan Weinidogion Cymru bwerau statudol y byddant yn dibynnu arnynt i brosesu'r data personol hyn a fydd yn eu galluogi i wneud penderfyniadau cytbwys ynghylch sut y maent yn cyflawni eu swyddogaethau cyhoeddus. Bydd unrhyw ymateb a anfonwch atom yn cael ei weld yn llawn gan staff Llywodraeth Cymru sy'n gweithio ar y materion y mae'r ymgynghoriad hwn yn ymwneud â nhw neu sy'n cynllunio ymgynghoriadau ar gyfer y dyfodol. Pan fo Llywodraeth Cymru yn cynnal dadansoddiad pellach o'r ymatebion i ymgynghoriad, yna gall trydydd parti achrededig (e.e. sefydliad ymchwil neu gwmni ymgynghori) gael ei gomisiynu i wneud y gwaith hwn. Ymgymerir â gwaith o'r fath dim ond o dan contract. Mae telerau ac amodau safonol Llywodraeth Cymru ar gyfer contractau o'r fath yn nodi gofynion caeth ar gyfer prosesu a chadw data personol yn ddiogel.

Er mwyn dangos bod yr ymgynghoriad wedi'i gynnal yn briodol, mae Llywodraeth Cymru yn bwriadu cyhoeddi crynodeb o'r ymatebion i'r ddogfen hon. Mae'n bosibl hefyd y byddwn yn cyhoeddi'r ymatebion yn llawn. Fel arfer, bydd enw a chyfeiriad (neu ran o gyfeiriad) yr unigolyn neu'r sefydliad a anfonodd yr ymateb yn cael eu cyhoeddi gyda'r ymateb. Os nad ydych yn dymuno i'ch enw a'ch cyfeiriad gael eu cyhoeddi, rhowch wybod inni yn ysgrifenedig wrth anfon eich ymateb. Byddwn wedyn yn cuddio'ch manylion cyn cyhoeddi'ch ymateb.

Dylech hefyd fod yn ymwybodol o'n cyfrifoldebau o dan ddeddfwriaeth Rhyddid Gwybodaeth. Os caiff eich manylion chi eu cyhoeddi fel rhan o'r ymateb i'r ymgynghoriad, caiff yr adroddiadau hyn eu cadw am gyfnod amhenodol. Ni fydd gweddill eich data a gedwir fel arall gan Lywodraeth Cymru yn cael eu cadw am fwy na thair blynedd.

Eich hawliau

O dan y ddeddfwriaeth diogelu data, mae gennych yr hawl:

- i wybod am y data personol a gedwir amdano chi a'u gweld
- i'w gwneud yn ofynnol inni gywiro gwallau yn y data hynny
- (o dan rai amgylchiadau) i wrthwynebu neu gyfyngu ar brosesu'r data
- (o dan rai amgylchiadau) i'ch data gael eu 'dileu'
- (o dan rai amgylchiadau) i gludadwyedd data
- i gyflwyno cwyn i Swyddfa'r Comisiynydd Gwybodaeth (SCG), ein rheoleiddiwr annibynnol ar gyfer diogelu data.

I gael rhagor o fanylion am y wybodaeth y mae Llywodraeth Cymru yn ei chadw ac am y defnydd a wneir ohoni, neu os ydych am arfer eich hawliau o dan y Rheoliad Cyffredinol ar Ddiogelu Data, gweler y manylion cyswllt isod:

Y Swyddog Diogelu Data:

Llywodraeth Cymru

Parc Cathays

CAERDYDD

CF10 3NQ

E-bost: Data.ProtectionOfficer@llyw.cymru

Manylion cyswllt Swyddfa'r Comisiynydd Gwybodaeth:

Wycliffe House

Water Lane

Wilmslow

Cheshire

SK9 5AF

Ffôn: 01625 545 745 neu 0303 123 1113

<https://ico.org.uk/> <https://ico.org.uk/>

Tudalen Gynnwys

Rhagair y Gweinidog	3
Cyflwyniad	
Terminoleg	4
Diben	5
Pŵer i gyhoeddi Cod Ymarfer ar Gyflenwi Gwasanaethau Awtistiaeth	6
Deall y dyletswyddau yn y Cod	7
Cydymffurfio â'r Cod	7
Adran 1: Trefniadau ar gyfer asesu a diagnosis	
1.1 Adnabod	9
1.2 Atgyfeirio i wasanaethau asesu awtistiaeth	9
1.3 Llwybrau asesu a diagnosis	10
1.4 Gwasanaethau asesu a diagnosis	11
1.5 Y broses asesu a diagnosis	11
1.6 Cymorth yn dilyn diagnosis o awtistiaeth	11
Dyletswyddau drafft ar gyfer trefniadau ar gyfer asesu a diagnosis	13
Adran 2: Trefniadau ar gyfer cael gafael ar wasanaethau iechyd a gofal cymdeithasol	
2.1 Cael gafael ar wasanaethau iechyd a gofal cymdeithasol	15
2.2 Eiriolaeth	15
2.3 Gwasanaethau ataliol	15
2.4 Cymhwysra a chyniferydd deallusrwydd (IQ)	16
2.5 Asesu ar gyfer gofal a chymorth awdurdod lleol	16
2.6 Pontio	18
2.7 Asesiadau gofalwyr	18
2.8 Cael gafael ar ofal iechyd	19
2.9 Cymorth mewn sefydliadau diogel	20
2.10 Gwasanaethau iechyd meddwl ar gyfer plant, pobl ifanc ac oedolion awtistig	20
2.11 Gwasanaethau i bobl awtistig sydd â chyflyrau sy'n cydfodoli	20

Dyletswyddau drafft ar gyfer trefniadau ar gyfer cael gafael ar wasanaethau iechyd a gofal cymdeithasol		22
Adran 3: Trefniadau ar gyfer codi ymwybyddiaeth a hyfforddiant ar awtistiaeth		
3.1	Hyrwyddo cydraddoldeb a chynhwysiant	23
3.2	Codi ymwybyddiaeth o awtistiaeth yn y gymuned	23
3.3	Dysgu a datblygu'r gweithlu	24
3.4	Gwasanaethau gofal sylfaenol	25
3.5	Gwasanaethau iechyd eilaidd a thrydyddol	26
3.6	Gwasanaethau gofal cymdeithasol	26
3.7	Sefydliadau addysgol	27
Dyletswyddau drafft ar gyfer trefniadau ar gyfer codi ymwybyddiaeth a hyfforddiant		28
Adran 4: Trefniadau ar gyfer cynllunio a monitro gwasanaethau ac ymgysylltu â rhanddeiliaid		
4.1	Asesiadau poblogaeth	30
4.2	Cynlluniau ardal	30
4.3	Casglu data ar awtistiaeth	31
4.4	Monitro a gwella gwasanaethau ar gyfer awtistiaeth	31
4.5	Cyfranogiad rhanddeiliaid awtistiaeth	31
4.6	Rôl hyrwyddwr awtistiaeth rhanbarthol	32
Dyletswyddau drafft ar gyfer trefniadau ar gyfer cynllunio a monitro gwasanaethau ac ymgysylltu â rhanddeiliaid		33
Termau		
Rhestr o dermau		34

Rhagair y Gweinidog

I'w gynnwys yn y fersiwn derfynol o'r Cod Ymarfer a gyhoeddir.

Cyflwyniad

Cafodd y Cod Ymarfer hwn ar Gyflenwi Gwasanaethau Awtistiaeth (y Cod) ei ddatblygu mewn ymateb i adborth gan bobl awtistig a'u teuluoedd a/neu eu gofalwyr, a oedd eisiau eglurder ynghylch y gwasanaethau y dylent ddisgwyl allu eu cael yma yng Nghymru. Mae'n nodi'r dyletswyddau ar awdurdodau lleol a chyrrff iechyd ynghylch ystod ac ansawdd y gwasanaethau a ddylai fod ar gael yn eu hardaloedd lleol. Mae'r Cod hwn yn ategu'r fframweithiau cyfreithiol sydd eisoes ar waith drwy bennu darpariaethau ar gyfer gwasanaethau awtistiaeth. Mae rhagor o fanylion am ddehongli dyletswyddau mewn dogfen Canllawiau sy'n cyd-fynd â'r Cod hwn.

Mae'r Cod hwn ar gyfer:

- pobl awtistig, gan gynnwys y rhai â chyflyrau eraill sy'n cydfodoli
- darparwyr cymorth iechyd a gofal cymdeithasol i bobl awtistig a'u teuluoedd a/neu eu gofalwyr
- ymarferwyr ym maes gofal cymdeithasol ac iechyd sy'n gweithio gyda phobl awtistig a'u teuluoedd a/neu eu gofalwyr
- comisiynwyr a phobl sydd â rôl strategol yn y gwaith o asesu a chynllunio gwasanaethau lleol ar gyfer pobl awtistig a'u teuluoedd a/neu eu gofalwyr
- ymarferwyr mewn gwasanaethau cysylltiedig eraill sy'n rhoi cymorth i bobl awtistig a'u teuluoedd a/neu eu gofalwyr, er enghraifft cyflogaeth, addysg a chyfiawnder troseddol
- darparwyr gwasanaethau ac ymarferwyr sy'n darparu gwasanaethau i bobl awtistig sydd â chyflyrau sy'n cydfodoli.

Terminoleg

Gan ddilyn ein hymgyngoriad gyda grwpiau ymrwymiad a grwpiau technegol cyfeiriwyd y Cod at y diffiniad yma o awtistiaeth:

"Defnyddir y term cyflwr sbectrwm awtistig i ddisgrifio grŵp o symptomau niwroddatblygiadol cymhleth, sy'n amrywio o ran eu difrifoldeb. Y nodweddion yw heriau o ran rhyngweithio cymdeithasol a chyfathrebu, a phatrymau cyfyngedig neu ailadroddus o ymddygiad, meddyliau a theimladau synhwyrdd".

Bydd y termau Cyflwr Sbectrwm Awtistig, awtistiaeth a phobl awtistig yn cael eu defnyddio'n gyfnewidiol ar gyfer unigolion ar bob rhan o'r sbectrwm awtistiaeth, gan gynnwys y rhai a ddisgrifir ar hyn o bryd fel pobl â syndrom Asperger.

Bydd y Cod hwn yn defnyddio'r term 'pobl awtistig' yn hytrach na 'phobl ag awtistiaeth', er mwyn adlewyrchu dewisiadau iaith y bobl awtistig sydd wedi cyfrannu at ddatblygu'r Cod hwn.

Hefyd, bydd y Cod yn defnyddio'r term 'ymarferwyr' yn hytrach na chyfeirio at broffesiynau unigol. Mae hyn i adlewyrchu dewisiadau iaith pob unigolyn a gyfrannodd at ddatblygu'r Cod hwn.

Nid yw'r Cod hwn yn ymdrin â chyflyrau niwroddatblygiadol eraill ond mae'n cydnabod y bydd gan rai unigolion awtistiaeth sy'n cydfodoli ag anhwylderau eraill a allai effeithio ar eu hanghenion gofal a chymorth.

Yn y Cod hwn, caiff **gofyniad** ei fynegi fel "rhaid", "ni chaiff" neu "ni chaniateir". Mynegir **canllawiau** fel "caiff" neu "dylai/ni ddylai".

Mae rhestr termau ar ddiwedd y Cod.

Diben

Diben y Cod hwn yw sicrhau y gweithredir blaenoriaethau polisi awtistiaeth Llywodraeth Cymru, a gyhoeddir ar hyn o bryd yn y Cynllun Gweithredu Strategol ar gyfer Anhwylderau'r Sbectrwm Awtistig 2016. Ynghyd â'r Cod, ceir dogfen ganllawiau er mwyn helpu awdurdodau lleol a chyrff iechyd y GIG i wybod pa gymorth a gwasanaethau y disgwylir iddyn nhw eu darparu i bobl awtistig o dan y ddeddfwriaeth bresennol.

Os oes gan unigolion awtistig anghenion gofal a chymorth cymwys o dan Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014, bydd y canllawiau a'r Codau Ymarfer perthnasol sy'n cyd-fynd â'r Ddeddf hon yn berthnasol. Lle mae gan blant ac oedolion awtistig anghenion cymorth addysgol ychwanegol, bydd Deddf Anghenion Dysgu Ychwanegol a'r Tribiwnlys Addysg 2018 a'r Cod Ymarfer cysylltiedig yn gymwys. Os oes ganddynt anghenion iechyd meddwl ychwanegol, rhaid dilyn y dyletswyddau perthnasol yn Neddf Iechyd Meddwl 1997 a Mesur Iechyd Meddwl Cymru 2010. Mae'r Cod hefyd yn ystyried gofynion Deddf Cydraddoldeb 2010.

Mae'r Cod hwn yn adlewyrchu gwerthoedd Llywodraeth Cymru fel y'u nodir yn Neddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol 2015, sydd â'r nod o wella llesiant economaidd, amgylcheddol a diwylliannol y genedl. Mae'r Ddeddf yn ei gwneud yn ofynnol i gyrff cyhoeddus Cymru, gan gynnwys byrddau iechyd lleol ac awdurdodau lleol, feddwl am effaith hirdymor eu penderfyniadau, gweithio'n well gyda phobl, cymunedau a'i gilydd, ac atal problemau parhaus fel tlodi, anghydraddoldebau iechyd a newid yn yr hinsawdd. Mae'n nodi'r pum ffordd o weithio sydd eu hangen ar gyrff cyhoeddus er mwyn cyflawni'r saith nod llesiant (Cymru lewyrchus, Cymru gydnerth, Cymru iachach, Cymru sy'n fwy cyfartal, Cymru o gymunedau cydlynus, Cymru â diwylliant bywiog lle mae'r Gymraeg yn ffynnu, a Chymru sy'n gyfrifol ar lefel fyd-eang). Mae'r dull hwn yn cynnig cyfle i feddwl yn arloesol, gan adlewyrchu'r ffordd rydym yn byw ein bywydau a'r hyn a ddisgwyliwn gan ein gwasanaethau cyhoeddus.

Yn ogystal, mae'r gwaith wedi dechrau ar ddatblygu'r Memorandwm Esboniadol a'r Asesiad Effaith Rheoleiddiol ar gyfer y Cod. Rydym yn edrych ar nifer o opsiynau i gyflawni ein hamcanion polisi ar gyfer gwasanaethau awtistiaeth o ran y costau a'r manteision posibl. Er mwyn sicrhau dadansoddiad cadarn, bydd y gwaith hwn, ynghyd â'r ymatebion a geir drwy'r ymgynghoriad hwn, a'r data a gesglir fel rhan o adolygiad o'r galw a chapasiti mewn gwasanaethau niwroddatblygiadol, yn cael eu defnyddio i lunio cynnwys yr Asesiad Effaith Rheoleiddiol yn y Memorandwm Esboniadol. Wrth ystyried yr opsiynau, rhoddir ystyriaeth i'r effaith debygol mewn perthynas â chyfartaledd neu degwch i grwpiau penodol, er enghraifft hil, oed, rhywedd, cyfeiriadedd rhywiol, priodas a phartneriaeth sifil, beichiogrwydd a mamolaeth, anabledd, crefydd a chred, ailbennu rhywedd.

Pŵer i gyhoeddi Cod Ymarfer ar Gyflenwi Gwasanaethau Awtistiaeth

Cyhoeddir y cod hwn o dan adran 145 o Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014. Mae hefyd yn cynnwys canllawiau o dan adran 2 o Ddeddf y Gwasanaeth Iechyd Gwladol (Cymru) 2006.

Mae Gweinidogion Cymru yn awyddus i sicrhau bod ganddo rym tebyg mewn perthynas ag awdurdodau lleol, byrddau iechyd lleol ac ymddiriedolaeth GIG Cymru. Felly, gall Gweinidogion Cymru arfer pŵer cyfarwyddyd dros fyrddau iechyd ac ymddiriedolaeth GIG Cymru fyddai'n ei gwneud yn ofynnol iddynt gydymffurfio â dyletswyddau sydd wedi'u cynnwys yn y Cod hwn, a byddant yn gwneud hynny.

Pwerau

Mae Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 ar gael yn:

<http://www.legislation.gov.uk/anaw/2014/4/contents/enacted/welsh>.

A Deddf y Gwasanaeth Iechyd Gwladol (Cymru) 2006 - (Deddf GIG (Cymru) yn:

http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/42/pdfs/ukpga_20060042_en.pdf

Rhaid i awdurdodau lleol, wrth arfer eu swyddogaethau gwasanaethau cymdeithasol, weithredu yn unol â'r **gofynion** yn y Cod hwn. Nid yw adran 147 o Ddeddf 2014 (gwyro oddi wrth ofynion mewn codau) yn berthnasol i unrhyw **ofynion** yn y Cod.

Mae byrddau iechyd lleol ac ymddiriedolaethau iechyd, wrth arfer eu swyddogaethau o dan Ddeddf y GIG (Cymru), wedi'u cyfarwyddo i roi sylw i'r **gofynion** yn y canllawiau hyn gan **[insert reference to the title of the Directions]**.

Hefyd, rhaid i awdurdodau lleol, byrddau iechyd lleol ac ymddiriedolaethau iechyd roi sylw i unrhyw **ganllawiau** a nodir yma ac yn y canllawiau cysylltiedig.

Dylid darllen y Cod hwn ar y cyd â'r Cod Ymarfer a'r canllawiau statudol perthnasol a gyhoeddwyd o dan Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant 2014 sy'n ei

gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol ystyried anghenion pobl am ofal a chymorth. Y rhain yw:

- Cod Ymarfer Rhan 2 (Swyddogaethau Cyffredinol)
- Cod Ymarfer Rhan 3 (Asesu Anghenion Unigolion)
- Cod Ymarfer Rhan 4 (Diwallu Anghenion)
- Canllawiau Rhan 11 (Amrywiol a Chyffredinol)
- Canllawiau Statudol Rhan 9 (Trefniadau Partneriaeth)

Deall y dyletswyddau yn y Cod

Caiff y Cod hwn ei wneud o dan Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant 2014 ac mae'n cynnwys canllawiau o dan Ddeddf y GIG (Cymru) ond mae cyrff perthnasol y GIG wedi cael cyfarwyddyd i roi sylw i'r canllawiau. Mae Gweinidogion Cymru yn gallu gosod ystod o ddyletswyddau ar bob sefydliad i'w gwneud yn ofynnol iddynt weithredu. Er eglurder, mae'r dyletswyddau a wneir o dan ddeddfwriaeth wahanol ac â grymoedd gwahanol wedi'u nodi mewn blychau lliw fel a ganlyn:

Gofynion ar awdurdodau lleol o dan adran 145 o Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant 2014

Rhaid i Awdurdodau Lleol/ni chaniateir i Awdurdodau Lleol

Gofynion ar fyrddau iechyd lleol ac ymddiriedolaethau iechyd o dan Ddeddf y GIG (Cymru) 2006

Rhaid i Fyrddau Iechyd Lleol ac Ymddiriedolaethau Iechyd /Ni chaniateir i Fyrddau Iechyd Lleol ac Ymddiriedolaethau Iechyd

Canllawiau ar gyfer fyrddau iechyd ac ymddiriedolaethau iechyd o dan Ddeddf y GIG (Cymru) 2006 ac awdurdodau lleol o dan adran 145 o Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant 2014

Caiff/dylai/ni ddylai Awdurdodau Lleol gyda Byrddau Iechyd Lleol / Ymddiriedolaethau Iechyd

Gofynion ar fyrddau iechyd, ymddiriedolaethau iechyd ac awdurdodau lleol ar y cyd mewn canllawiau a gyhoeddir o dan Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant 2014, adran 169.

Rhaid i Fyrddau Iechyd Lleol / Ymddiriedolaethau Iechyd gydag Awdurdodau Lleol ar y cyd/Ni chaniateir i Fyrddau Iechyd Lleol / Ymddiriedolaethau Iechyd gydag Awdurdodau Lleol ar y cyd

Cydymffurfio â'r Cod

Caiff Gweinidogion Cymru gyfarwyddo awdurdodau lleol a byrddau iechyd lleol i gymryd unrhyw gamau sy'n briodol ym marn Gweinidogion Cymru er mwyn sicrhau cydymffurfiaeth swyddogaethau yn unol â'r gofynion perthnasol yn y Cod hwn. Bydd

Llywodraeth Cymru yn gofyn am adroddiad blynyddol ar gyflawni'r cynllun ardal rhanbarthol gan gynnwys cydymffurfiaeth â'r dyletswyddau yn y Cod hwn.

ADRAN 1: Trefniadau ar gyfer Asesu a Diagnosis

Mae'r adran hon yn disgrifio'r trefniadau ar gyfer:

- galluogi pobl a allai fod yn awtistig i gael gafael ar wasanaethau asesu a diagnosis
- sefydlu llwybrau atgyfeirio a llwybrau asesu
- cael gafael ar wasanaethau *amlddisgyblaethol*, wedi'u hyfforddi yn y technegau diagnostig i nodi awtistiaeth
- sicrhau cymorth i bobl sy'n cael atgyfeiriad i gael asesiad diagnostig a'u teuluoedd a/neu eu gofalwyr yn ystod y broses hon.

1. Adnabod

Dylai ymarferwyr fod yn ymwybodol o batrwm o namau gydol oes mewn sgiliau cyfathrebu a rhyngweithio cymdeithasol dwyffordd, ynghyd ag ymddygiad cyfyngedig ac ailadroddus anarferol a allai awgrymu bod angen ymchwilio ymhellach. Dylent hefyd allu adnabod y pethau hyn. Dylid rhoi gwybodaeth ac esboniadau clir i'r teulu/gofalwr, y person ifanc neu'r oedolyn ynghylch y broses atgyfeirio, asesu a rhoi diagnosis, gan gynnwys cydsyniad, i sicrhau bod pawb yn deall y broses. Dylai hyn gynnwys esbonio na fydd diagnosis cadarnhaol o awtistiaeth yn cael ei wneud o reidrydd. Rhaid i awdurdodau lleol a byrddau iechyd lleol sicrhau:

- i bod ymarferwyr yn derbyn hyfforddiant ymwybyddiaeth / gwybodaeth am yr arwyddion a'r symptomau a phresenoldeb nodweddion anarferol a allai fod yn arwydd bod plentyn, person ifanc neu oedolyn yn awtistig o bosibl
- ii bod ymarferwyr yn cael canllawiau / hyfforddiant ar lwybrau atgyfeirio ar gyfer asesu
- iii bod ymarferwyr yn cynnig gwybodaeth (mewn fformat ac iaith briodol) i'r person ifanc neu'r oedolyn a'r teulu neu'r gofalwr sy'n esbonio'r broses atgyfeirio ac yn esbonio nad yw'n golygu y bydd diagnosis o awtistiaeth yn cael ei roi ym mhob achos.

2. Atgyfeirio at wasanaethau asesu awtistiaeth

Rhaid cyfleu asesiad awtistiaeth yn glir er mwyn i bawb allu deall sut i gael gafael ar asesiad, sut bydd yn cael ei gynnal, pwy fydd yn cymryd rhan a beth mae'n ei olygu iddynt. Weithiau, oherwydd eu hanghenion penodol, bydd angen cymorth ychwanegol ar bobl er mwyn sicrhau eu bod yn deall beth sydd ar gael iddynt a sut i gael cymorth;

- i. rhaid cael llwybrau atgyfeirio ar gyfer awtistiaeth y cytunwyd arnynt yn genedlaethol ac y mae'n rhaid eu dilyn;
- ii. rhaid i'r llwybrau atgyfeirio ar gyfer awtistiaeth fod ar gael yn hawdd a hwylus i bawb, gan gynnwys teulu neu ofalwyr, plant, pobl ifanc ac oedolion, a rhaid iddynt gynnig manylion hunanatgyfeirio
- iii. rhaid i atgyfeiriadau awtistiaeth roi manylion arwyddion a symptomau, pa mor dreiddiol ydynt, eu heffaith ar weithrediad yr unigolyn a'r ffactorau risg

- iv. rhaid i ymarferwyr wrando ar safbwyntiau pobl ifanc, oedolion, teuluoedd a/neu ofalwyr ac ystyried y safbwyntiau hynny
- v. rhaid trefnu atgyfeiriadau o fewn amserlenni cenedlaethol y cytunwyd arnynt
- vi. rhaid cynnig cymorth i bobl ar lwybrau atgyfeirio ar gyfer awtistiaeth pan fyddant yn disgwyl am asesiad - gan gynnwys darparu gwybodaeth glir am y broses ddiagnostig a'r cyflwr awtistig, a hynny mewn iaith glir
- vii. pan na chaiff atgyfeiriadau i'r timau diagnostig eu derbyn, rhaid i'r sawl sy'n atgyfeirio gael rhesymau am hyn, ynghyd â chynghor am ba wybodaeth ychwanegol sydd ei hangen i fwrw ymlaen â'r atgyfeiriad. Os yw gwasanaethau eraill yn fwy addas, dylid darparu manylion y gwasanaethau hynny a sut i'w cyrchu
- viii. bydd perfformiad yn cael ei fonitro, a rhaid i hyn ymwneud ag effaith ac ansawdd y gwasanaethau a gafwyd yn ogystal â thargedau amseroedd aros penodol.

3. *Llwybrau asesu a diagnosis ar gyfer awtistiaeth*

Rhaid bod trefniadau y cytunwyd arnynt yn genedlaethol i blant ac oedolion gael asesiadau diagnostig ar gyfer awtistiaeth. Rhaid i'r naill wasanaeth a'r llall gydweithio a rhaid i'r llwybrau asesu fod yn gyson â'i gilydd. Bydd hyn yn hollbwysig er mwyn pontio rhwng gwasanaethau.

- i. rhaid bod llwybrau asesu y cytunwyd arnynt yn genedlaethol ar gyfer awtistiaeth, a rhaid i'r rheini ystyried canllawiau arfer gorau
- ii. rhaid i'r llwybrau asesu ar gyfer awtistiaeth fod yn gyfannol a chynnwys cyfle i gael asesiad ar gyfer cyflyrau niwroddatblygiadol sy'n cydfodoli
- iii. rhaid i'r asesiad awtistiaeth ar gyfer plant ac oedolion ddarparu gwybodaeth glinigol glir a all lywio gwasanaethau am oes
- iv. rhaid i'r holl ymarferwyr sy'n ymwneud â gwasanaethau asesu a gwasanaethau diagnostig fod yn ymwybodol o'r llwybrau ar gyfer asesu a rhoi diagnosis ar gyfer awtistiaeth
- v. rhaid i'r llwybrau gael eu cyhoeddi'n electronig, eu diweddarau'n rheolaidd a bod ar gael yn rhwydd i bawb.

Mynediad at asesiad a diagnosis mewn sefydliadau diogel

Rhaid i unigolion sy'n cael eu cadw mewn ysbytai diogel, carchardai, canolfannau cadw ieuencid neu sefydliadau cyfatebol sydd angen mynediad at asesiad awtistiaeth gael:

- i. mynediad at wasanaethau diagnostig a chymorth ôl-ddiagnosis yn unol â gofynion y Cod hwn a'r canllawiau statudol perthnasol
- ii. mynediad at ymarferwyr iechyd a gofal cymdeithasol sydd â'r lefel gywir o sgiliau a gwybodaeth i sylweddoli pryd y dylid cyfeirio unigolyn at wasanaethau arbenigol ar gyfer asesiad awtistiaeth.

4. *Gwasanaethau asesu a diagnosis*

Rhaid i blant, pobl ifanc ac oedolion gael asesiad a diagnosis gan dimau amlddisgyblaethol sydd wedi'u hyfforddi'n briodol. Er mwyn hyrwyddo mynediad, rhaid i fyrddau iechyd lleol gydag awdurdodau lleol sicrhau:

- i. y bydd gan lwybrau un pwynt mynediad er mwyn cael asesiad a diagnosis o awtistiaeth
- ii. bod gwasanaethau amlddisgyblaethol yn cael eu datblygu er mwyn rhoi asesiad a diagnosis o awtistiaeth ar gyfer plant, pobl ifanc ac oedolion
- iii. bod y gwasanaethau hyn yn darparu asesiad cyfannol neu atgyfeiriad ar gyfer cyflyrau niwroddatblygiadol eraill os ydynt yn bodoli.

5. *Y broses asesu a diagnosis*

Dylai'r canlynol ddigwydd pan fydd plant, pobl ifanc ac oedolion yn cael eu hatgyfeirio am asesiad awtistiaeth:

- i. cychwyn asesiad yn unol â'r safonau amseroedd aros y cytunwyd arnynt yn genedlaethol
- ii. rhaid ystyried yr holl wybodaeth sydd ar gael yn ystod y broses asesu er mwyn rhoi darlun cyfannol o'r unigolyn
- iii. rhaid i ymarferwyr wrando ar safbwyntiau pobl ifanc, oedolion, teuluoedd a/neu ofalwyr, a'u hystyried
- iv. ni ddylai'r broses o gasglu gwybodaeth ychwanegol amharu ar hynt y broses asesu awtistiaeth
- v. dylid nodi pwynt cyswllt penodol i ateb cwestiynau gan yr unigolyn awtistig, aelodau'r teulu neu'r gofalwr.
- vi. rhaid i ganlyniadau'r asesiad gael eu rhoi wyneb yn wyneb i'r unigolyn a'r teulu neu'r gofalwr (lle bo'n briodol) gan ymarferydd a fu ynghlwm wrth y broses asesu a diagnosis. Bydd y broses hon yn berthnasol lle na wneir diagnosis o awtistiaeth hefyd
- vii. er mwyn cefnogi dull parhaus o weithredu sy'n canolbwyntio ar yr unigolyn, dylid cofnodi proffil o gryfderau, anawsterau ac anghenion yr unigolion a sicrhau bod y proffil ar gael fel bo'r angen
- viii. os oes gan bobl awtistig gyflwr iechyd meddwl a/neu anabledau dysgu sy'n cydfodoli, dylai llwybrau fod ar waith i alluogi mynediad at wasanaethau, a allai ddiwallu eu hanghenion cymorth ychwanegol
- ix. rhaid cynnig atgyfeiriad am asesiad o anghenion ar gyfer gwasanaethau cymorth i'r teulu neu ofalwyr (lle bo'n briodol).

6. *Cymorth yn dilyn diagnosis o awtistiaeth*

Yn achos plant, pobl ifanc ac oedolion sy'n cael diagnosis o awtistiaeth, rhaid cynnig apwyntiad dilynol gydag aelod priodol o'r gwasanaeth o fewn 6 wythnos. Dylid ystyried y canlynol ar ôl diagnosis;

- i. ymyriadau penodol sy'n gymesur i'r angen a nodwyd, yn seiliedig ar dystiolaeth er mwyn cyflawni canlyniadau penodol o fewn amserlen benodol ac nad ydynt yn cael eu hysgogi gan y diagnosis yn unig
- ii. darparu gwybodaeth a chanllawiau ar nodweddion craidd y diagnosis. Caiff hyn gynnwys gwybodaeth ysgrifenedig, sesiynau un i un neu weithdai. Os na roddir diagnosis, rhaid sicrhau bod gwybodaeth a chymorth perthnasol arall ar gael
- iii. rhaid darparu gwybodaeth am sut i ofyn am ail farn os gofynnir amdani
- iv. cynnig manylion cymorth perthnasol a gwybodaeth bellach i bobl awtistig a'u teulu neu ofalwyr

Dyletswyddau drafft: Trefniadau ar gyfer asesu a diagnosis

Rhaid i Awdurdodau Lleol

- Sicrhau bod pobl awtistig yn ymwybodol o'r hawl i gael asesiad o anghenion ac asesiad gofalwr ar gyfer gofalwr. Dylai'r broses o sicrhau'r rhain gyd-fynd â'r diagnosis.
- Sicrhau bod gwybodaeth a chyfeiriadau i gael gwasanaethau asesu.

Rhaid i Fyrddau Iechyd Lleol ac Ymddiriedolaethau Iechyd

- Ddarparu mynediad at wasanaethau sy'n gallu gwneud diagnosis o gyflwr sbectwm awtistig a chyflyrau cysylltiedig sy'n ystyried canllawiau arfer gorau NICE ar gyfer cyfraniad amlddisgyblaethol.
- Sicrhau bod llwybrau asesu a diagnostig i blant a phobl ifanc ac oedolion yn cael eu darparu, eu cyhoeddi a'u hadolygu'n rheolaidd, gan ystyried canllawiau arferion gorau NICE.
- Sicrhau bod ymarferwyr gofal sylfaenol a gofal eilaidd yn cael eu hysbysu am lwybrau atgyfeirio plant, pobl ifanc ac oedolion i gael asesiad.
- Cydymffurfio â safonau amseroedd aros cenedlaethol cyfredol ar gyfer asesu a diagnosis.
- Sicrhau bod y broses o gasglu gwybodaeth am amseroedd aros ar gyfer asesu plant, pobl ifanc ac oedolion yn cydymffurfio â'r safonau amser aros cenedlaethol presennol ar gyfer asesu a diagnosis.
- Lle gwneir diagnosis o awtistiaeth, bod atgyfeiriad prydlon yn cael ei wneud at asesiadau cymorth ôl-ddiagnosis, gyda chaniatâd yr unigolyn (neu riant neu ofalwr y rhan fwyaf o blant).
- Os yw'r asesiad yn meddwl bod hynny'n angenrheidiol, bydd yr unigolyn yn cael ei atgyfeirio'n brydlon at wasanaethau gofal cymdeithasol er mwyn cynnal asesiadau gofal a chymorth os yw'n briodol, gyda chaniatâd yr unigolyn (neu riant neu ofalwr y rhan fwyaf o blant)
- Pan gynhelir asesiad o awtistiaeth ond na wneir diagnosis, bydd yr unigolyn yn cael ei atgyfeirio at wasanaethau gofal cymdeithasol i gael asesiad o anghenion gofal cymdeithasol, gyda chaniatâd yr unigolyn (neu riant neu ofalwr y rhan fwyaf o blant)
- Lle mae gan bobl awtistig gyflyrau sy'n cydfodoli, gan gynnwys iechyd meddwl a/neu anabledau dysgu, dylai llwybrau fod ar waith i alluogi mynediad at wasanaethau cymorth sy'n gallu diwallu eu hanghenion cymorth ychwanegol mewn perthynas ag awtistiaeth.

- Sicrhau bod gwasanaethau asesu a diagnostig awtistiaeth yn hygyrch i unigolion sy'n cael eu cadw mewn sefydliadau diogel.

Rhaid i Awdurdodau Lleol gyda Byrddau Iechyd Lleol ac Ymddiriedolaethau Iechyd

- Sicrhau bod gwybodaeth yn cael ei rhannu'n brydlon rhwng gwasanaethau diagnostig awtistiaeth a gwasanaethau gofal cymdeithasol am anghenion plant ac oedolion sydd wedi cael diagnosis o awtistiaeth ac sydd angen cymorth ychwanegol o bosibl.
- Sicrhau bod gwybodaeth yn cael ei rhannu'n brydlon rhwng gwasanaethau diagnostig awtistiaeth a gwasanaethau gofal cymdeithasol am blant ac oedolion nad ydynt yn cael diagnosis ond bod atgyfeiriad yn cael ei wneud lle nodir bod hynny'n angenrheidiol.
- Sicrhau bod llwybrau o fewn sefydliadau diogel er mwyn sicrhau bod pobl ifanc ac oedolion sy'n cael eu cadw yn gallu cael mynediad at wasanaethau asesu a chymorth gofal cymdeithasol.
- Dynodi unigolyn i fod yn bennaf gyfrifol am ddatblygu, cynnal, adolygu a hyrwyddo llwybrau diagnostig i blant, pobl ifanc ac oedolion.
- Lle mae gan bobl awtistig iechyd meddwl a/neu anableddau dysgu sy'n cydfodoli, dylai llwybrau fod ar waith i alluogi gwasanaethau asesu mynediad, a all ddiwallu eu hanghenion cymorth ychwanegol mewn perthynas ag awtistiaeth.

ADRAN 2: Trefniadau ar gyfer cael gafael ar wasanaethau iechyd a gofal cymdeithasol

---

Bydd yr adran hon yn disgrifio'r trefniadau ar gyfer:

- cael gafael ar wasanaethau iechyd a gofal cymdeithasol
- sefydlu llwybrau i gael at wasanaethau iechyd meddwl
- cymorth i'r rhai sydd â chyflyrau sy'n cydfodoli
- sut mae'n rhaid i wasanaethau ddiwallu anghenion pobl awtistig sy'n defnyddio eu gwasanaethau
- sut mae'n rhaid i awdurdodau lleol, byrddau iechyd lleol ac ymddiriedolaethau iechyd ystyried anghenion penodol pobl awtistig wrth gynllunio a darparu cymorth.

1. Cael gafael ar wasanaethau iechyd a gofal cymdeithasol

Lle y bo'n briodol, rhaid i wasanaethau roi gwybod i unigolion lle i gael gafael ar gymorth a gofal pellach. Rhaid bod pob gwasanaeth, yn enwedig timau cyswllt cyntaf, fel y gwasanaeth Gwybodaeth, Cyngori a Chymorth, yn gwybod sut i atgyfeirio pobl awtistig at sefydliadau arbenigol i'w helpu i gael cymorth. Rhaid i'r wybodaeth fod yn addas i'r gynulleidfa dan sylw fel bod:

- i. pobl yn deall sut i gael cyngor a chymorth
- ii. gwybodaeth ar gael mewn fformatau eraill
- iii. pobl yn cael eu hatgyfeirio i gael asesiad ar gyfer gwasanaethau iechyd, gofal cymdeithasol a chymorth mewn ffordd gydlynus sy'n seiliedig ar eu hanghenion.

2. Eiriolaeth

Rhaid i'r unigolyn awtistig a'i deulu/gofalwr deimlo eu bod yn bartner cyfartal yn y berthynas ag ymarferwyr. Mae croeso i unrhyw unigolyn awtistig ddethol rhywun o'i ddewis i'w helpu i gyfrannu'n llawn a mynegi ei farn a'i deimladau yn ystod apwyntiadau gydag ymarferwyr;

- i. gall ffrind, teulu neu rwydwaith cymorth ehangach ddarparu'r cymorth hwn
- ii. rhaid i awdurdodau lleol drefnu i ddarparu eiriolwr proffesiynol annibynnol pan fydd teulu/gofalwr unigolyn awtistig cymwys angen cymorth.

3. Gwasanaethau ataliol

Mae'n ofynnol i awdurdodau lleol ddarparu gwasanaethau ataliol. Rhaid i ymarferwyr sy'n atgyfeirio neu'n darparu gwasanaethau ataliol ddeall awtistiaeth a'i effaith ar unigolion. Gallai'r rhain gynnwys:

Plant

- i. rhoi cyngor i deulu neu ofalwyr
- ii. annog a helpu plant i gymryd rhan mewn grwpiau cymunedol a/neu weithgareddau hamdden lleol
- iii. ymgysylltu ag amrywiaeth o ymarferwyr iechyd a gofal cymdeithasol.

Oedolion

- i. annog pobl i gymryd rhan yn y gymuned leol, cymorth gyda bywyd bob dydd a ffyrdd iach o fyw
- ii. helpu i gael mynediad at wasanaethau ataliol prif ffrwd a/neu addasiadau er mwyn diwallu eu hanghenion
- iii. cymorth wrth ymwneud â gwasanaethau tai a chyflogaeth
- iv. ymgysylltu ag amrywiaeth o ymarferwyr iechyd a gofal cymdeithasol.

4. *Cymhwysra a chyniferydd deallusrwydd (IQ)*

Rhaid i gymhwysedd ar gyfer cymorth gofal cymdeithasol fod yn seiliedig ar ddadansoddi pum elfen gydgysylltiedig er mwyn sicrhau bod yr awdurdod lleol yn ystyried holl amgylchiadau'r person. Rhaid i ymarferwyr sy'n asesu cymhwysedd unigolyn awtistig ar gyfer gwasanaethau gofal cymdeithasol feddu ar ddigon o sgiliau a gwybodaeth i ddeall effaith awtistiaeth ar y gallu i gyflawni'r pum elfen gydgysylltiedig hyn.

Mae'n ofynnol i'r awdurdod lleol:

- i. asesu ac ystyried amgylchiadau'r person awtistig
- ii. ystyried ei ganlyniadau personol
- iii. asesu ac ystyried unrhyw rwystrau i gyflawni'r canlyniadau hynny
- iv. asesu ac ystyried unrhyw risgiau i'r person awtistig neu bobl eraill os na chyflawnir y canlyniadau hynny
- v. asesu a rhoi sylw i gryfderau a galluoedd yr unigolyn awtistig.

Ni ddylai IQ fod yn ffactor wrth asesu angen unigolyn am ofal a chymorth. Fodd bynnag, gellir cyfeirio at alluoedd deallusol:

- i. wrth gytuno ar y gofal a'r cymorth a gaiff unigolyn
- ii. pan allai unigolyn awtistig elwa ar wasanaethau arbenigol wedi'u teilwra i ddiwallu ei hanghenion.

5. *Asesiad ar gyfer gofal a chymorth awdurdod lleol*

Mae hawl gan unrhyw unigolyn awtistig neu deulu/gofalwr sydd ag angen gofal a chymorth i gael asesiad ar sail yr angen hwnnw, a dylai'r asesiad a gynhelir fod yn gymesur i'r cais a/neu'r angen a gyflwynir.

- i. Rhaid i'r asesiad gychwyn pan fydd person yn defnyddio'r gwasanaeth gwybodaeth, cyngor a chymorth neu'r pwynt cyswllt cyntaf. Fodd bynnag, nid drwy'r gwasanaeth hwn ddylai fod yr unig ffordd o gael asesiad.

- ii. rhaid i'r asesiad feithrin dealltwriaeth well o'r person awtistig, nodi'r dull mwyaf priodol o fynd i'r afael â'i amgylchiadau penodol, a chreu cynllun ar gyfer sut y bydd yn cyflawni ei ganlyniadau personol
- iii. rhaid i'r asesiad fod rhwng yr ymarferwr, y person awtistig a'i deulu/gofalwr lle bo hynny'n briodol
- iv. gall asesiadau mwy cynhwysfawr weithiau gynnwys sawl cam neu drafodaeth er mwyn cael dealltwriaeth lwyr o anghenion y person awtistig a'r canlyniadau y mae'n dymuno eu cyflawni. Caiff yr asesiadau hyn hefyd gynnwys ceisio barn ymarferwyr eraill sy'n arbenigo ym maes awtistiaeth
- v. ni chaniateir i'r angen am asesiad mwy arbenigol atal neu ohirio'r broses o ddarparu gwasanaethau priodol
- vi. dylid rhoi gwybod i'r person awtistig a'i deulu/gofalwr am gynnydd yr asesiad a'r amserlenni disgwylidig ar gyfer cwblhau'r broses asesu
- vii. caiff yr awdurdod lleol gyfuno asesiad o anghenion person awtistig ag asesiad o anghenion ei deulu/gofalwr os byddai'n fuddiol gwneud hynny a bod y person awtistig yn rhoi sêl bendith i hynny
- viii. rhaid i ymarferwyr ymddwyn yn rhagweithiol a dylid gofyn i'r unigolyn awtistig pa iaith neu ddull cyfathrebu fyddai orau ganddo ar ddechrau'r broses
- ix. rhaid i ymarferwyr gofnodi unrhyw angen nas diwallwyd a defnyddio'r wybodaeth hon i lywio'r gwaith o gynllunio gwasanaethau yn y dyfodol.

Rhaid i awdurdodau lleol lunio a chynnal cynllun gofal a chymorth neu gynllun cymorth ar gyfer person awtistig. Rhaid i gynlluniau gofal a chymorth ymdrin â'r canlynol:

- i. y canlyniadau personol a nodwyd mewn perthynas â'r person awtistig dan sylw yn y cynllun
- ii. y camau sydd i'w cymryd gan yr awdurdod lleol ac eraill er mwyn helpu'r person awtistig i gyflawni'r canlyniadau hynny
- iii. yr anghenion a gaiff eu diwallu drwy ddarparu gofal a chymorth
- iv. sut caiff y cynnydd tuag at gyflawni'r canlyniadau hynny ei fonitro a'i fesur
- v. dyddiad yr adolygiad nesaf o'r cynllun gofal a chymorth
- vi. os bydd amgylchiadau person awtistig yn newid mewn ffordd sy'n effeithio ar y cynllun, rhaid adolygu a diwygio'r cynllun yng ngoleuni'r amgylchiadau newydd
- vii. ni cheir byth gau cynllun heb adolygiad

Amgylchiadau lle ceir diwallu anghenion asesedig cymwys drwy daliadau uniongyrchol:

- i. rhaid i awdurdodau lleol ddarparu gwybodaeth a chymorth priodol a hygyrch er mwyn helpu pobl awtistig, neu eu cynrychiolwyr, i benderfynu a ydynt am dderbyn taliadau uniongyrchol
- ii. rhaid i awdurdodau lleol ddatblygu eu cynllun taliadau uniongyrchol er mwyn bod yn ymatebol i atebion a chanlyniadau i bobl awtistig

- iii. rhaid i awdurdodau lleol fod yn arloesol ac yn greadigol wrth weithio mewn partneriaeth â'r rhai sy'n derbyn taliadau uniongyrchol neu eu cynrychiolwyr er mwyn ymchwilio i ffyrdd o ddefnyddio taliad uniongyrchol i sicrhau'r canlyniadau personol
- iv. ni cheir gwrthod taliad uniongyrchol i unigolion awtistig dim ond oherwydd na allant reoli'r taliad, neu os ydynt yn bryderus am reoli taliad
- v. rhaid i awdurdodau lleol, mewn partneriaeth â'r person awtistig, ymchwilio i bob opsiwn ar gyfer cynorthwyo'r unigolyn i reoli taliad uniongyrchol
- vi. lle nodir meysydd anhawster, rhaid i awdurdodau lleol sicrhau bod y lefel gywir o gymorth ar gael i oresgyn rhwystrau o'r fath
- vii. rhaid i awdurdodau lleol adolygu'r trefniadau ar gyfer gwneud taliadau uniongyrchol a sut maent yn cael eu defnyddio'n rheolaidd.

6. Pontio

Rhaid cynllunio prosesau pontio'n ofalus ymlaen llaw i'w gwneud mor rhwydd a didrafferth â phosibl. Mae pob cyfnod pontio yn golygu newid sylweddol yn amgylchiadau'r unigolyn awtistig ac yn creu hawl i gael ailasesiad o anghenion.

- i. mae angen i ymarferwyr sy'n gysylltiedig â gofal a chymorth i unigolion awtistig eu paratoi ar gyfer newidiadau cynnil wrth bontio a allai effeithio ar eu bywyd bob dydd
- ii. rhaid i awdurdod lleol adolygu asesiad lle mae newidiadau mewn amgylchiadau yn golygu bod angen ailystyried pum elfen allweddol asesiad
- iii. gall unigolion awtistig eu hunain ofyn am adolygiad ac ailasesiad hefyd, pan fydd canlyniadau personol wedi newid
- iv. am arweiniad ynghylch plant a phobl ifanc sy'n mynd trwy gyfnodau pontio yn ystod eu haddysg, yn enwedig wrth adael ysgol i fynd ymlaen i addysg bellach neu wasanaethau eraill, bydd Deddf Anghenion Dysgu Ychwanegol a'r Tribiwnlys Addysg (Cymru) 2018 yn cael blaenoriaeth pan ddaw i rym.

7. Asesiadau gofalwyr

Mae'n hanfodol bod aseswyr gofal cymdeithasol yn deall anghenion pobl awtistig, fel eu bod yn gallu darparu'r cyngor a'r cymorth mwyaf priodol i rieni a gofalwyr. Rhaid i'r asesiadau gofalwyr ddod i gasgliad gydag un o'r canlyniadau canlynol:

- i. nid oes anghenion i'w diwallu
- ii. mae angen asesiad mwy cynhwysfawr, a all gynnwys asesiadau mwy arbenigol
- iii. gellir diwallu'r anghenion drwy ddarparu gwybodaeth, cyngor neu gymorth
- iv. gellir diwallu'r anghenion drwy ddarparu gwasanaethau ataliol
- v. gellir diwallu'r anghenion, yn gyfan gwbl neu'n rhannol, gan yr unigolyn ei hun (gyda neu heb gymorth eraill)

- vi. gall materion eraill gyfrannu at gyflawni'r canlyniadau personol, neu ddiwallu'r anghenion mewn rhyw ffordd arall
- vii. dim ond drwy gynllun gofal a chymorth, neu gynllun cymorth, y gellir diwallu'r anghenion.

8. Cael gafael ar ofal iechyd

Mae gan bobl awtistig hawl gyfartal i iechyd o'r safon uchaf posibl ac i gyfleusterau trin salwch ac adfer iechyd. Rhaid i fyrddau iechyd lleol ac ymddiriedolaethau iechyd ymroi i sicrhau na chaiff yr un unigolyn awtistig ei amddifadu o'i hawl i gael gwasanaethau gofal iechyd o'r fath. Gall gwahaniaethau gwybyddol a chyfathrebu gymhlethu'r broses o nodi a rheoli salwch nad yw'n gysylltiedig ag awtistiaeth. Rôl yr ymarferydd yw atal a thrin, wrth ddarparu cymorth ac addasiadau rhesymol ar gyfer anghenion unigolyn awtistig. Bydd y pasbort iechyd, o'i weithredu'n ehangach, yn helpu gwasanaethau i adnabod anghenion unigol a gweithredu arnynt.

Gofal iechyd sylfaenol

Rhaid i fyrddau iechyd lleol sicrhau bod ymarferwyr gofal sylfaenol yn datblygu strategaethau ac yn gwneud addasiadau rhesymol er mwyn cynnal archwiliadau corfforol, profion a thriniaethau llwyddiannus;

- i. dylai'r holl wasanaethau gofal sylfaenol nodi pobl awtistig o fewn eu poblogaeth o gleifion
- ii. pan fo'n bosibl, dylid neilltuo amser ychwanegol ar gyfer apwyntiadau
- iii. dylid datblygu proffiliau personol i gynorthwyo ymarferwyr unigol i ddarparu gwasanaethau
- iv. pan fo modd, dylid annog cysondeb o ran staff ac arferion gwaith
- v. dylai pob aelod o staff dderbyn hyfforddiant mewn awtistiaeth a materion cysylltiedig ym maes ymddygiad, cyfathrebu a phrosesu synhwyrdd (sy'n briodol i'r cyswllt a gânt â phobl awtistig).

Gofal iechyd eilaidd a thrydyddol

Rhaid i fyrddau iechyd lleol ac ymddiriedolaethau iechyd sicrhau bod pob ysbyty, waeth beth yw'r ddarpariaeth glinigol, yn datblygu strategaethau a gwneud addasiadau rhesymol sy'n anelu at gyflawni archwiliadau corfforol, profion a thriniaethau llwyddiannus.

- i. rhaid i asesiadau derbyn gynnwys gofynion penodol i gynorthwyo i ddarparu gofal diogel tra bo'r claf awtistig yn yr ysbyty
- ii. dylid ystyried darpariaethau diogelu a'u mabwysiadu os oes angen
- iii. pan fo modd, ac os yw'r sefyllfa'n gofyn am hynny, os oes gan y claf awtistig ddigon o ddealltwriaeth/galluedd a'i fod wedi cydsynio, dylid ystyried gwneud darpariaeth er mwyn i aelodau'r teulu neu ofalwr aros gyda'r claf awtistig
- iv. mae angen i rai sy'n ateb galwadau ffôn/staff derbynfa gael hyfforddiant penodol i ymdrin â galwadau/ymholiadau gan bobl awtistig
- v. dylai staff dderbyn hyfforddiant mewn awtistiaeth a materion cysylltiedig ym maes ymddygiad, cyfathrebu a phrosesu synhwyrdd (sy'n briodol i'r cyswllt a gânt â phobl awtistig).

9. Cymorth mewn sefydliadau diogel

Rhaid i fyrddau iechyd lleol, awdurdodau lleol sy'n cydweithio â charchardai a llety cadw ieuencid sicrhau:

- i. eu bod yn datblygu strategaethau ac yn gwneud addasiadau rhesymol er mwyn cadw pobl awtistig yn ddiogel
- ii. bod pob aelod staff yn derbyn hyfforddiant mewn awtistiaeth a phroblemau ymddygiad, cyfathrebu a phrosesu synhwyrdd cysylltiedig (sy'n briodol i'w rhyngweithio).

10. Gwasanaethau iechyd meddwl ar gyfer plant, pobl ifanc ac oedolion awtistig

Os oes angen, bydd plant, pobl ifanc ac oedolion awtistig yn cael mynediad llawn at wasanaethau iechyd meddwl amlddisgyblaeth, waeth beth yw eu gallu deallusol neu unrhyw ddiagnosis sy'n cydfodoli.

- i. bydd gwasanaethau yn darparu ar gyfer eu hanghenion iechyd meddwl (naill ai ar lefel gofal sylfaenol mewn gwasanaethau cymorth iechyd meddwl sylfaenol lleol) neu mewn gwasanaethau arbenigol i'r rhai â salwch meddwl mwy difrifol waeth beth fo'u diagnosis awtistiaeth
- ii. rhaid gwneud addasiadau rhesymol ar gyfer pobl awtistig wrth ddarparu gwasanaethau iechyd meddwl
- iii. dylid cynnwys ymarferwr sydd â phrofiad perthnasol o awtistiaeth lle bo hynny'n ymarferol. Os nad yw hyn yn bosibl, dylent ofyn am gymorth arbenigwyr sydd â'r arbenigedd priodol, ond ni ddylai hyn oedi unrhyw gamau gweithredu sy'n angenrheidiol ar unwaith
- iv. rhaid cymryd camau i sicrhau y gall pobl awtistig sydd â chyflyrau sy'n cydfodoli gael gafael ar gyngor a gwybodaeth, gan gynnwys mynediad at gymorth ychwanegol megis eiriolwyr iechyd meddwl annibynnol (IMHA) neu, os yw'n berthnasol, aseswyr galluedd meddyliol annibynnol (IMCA)
- v. rhaid darparu hyfforddiant penodol neu ychwanegol i staff sy'n debygol o weithio gyda phobl awtistig a chyflyrau cysylltiedig sy'n cydfodoli.

11. Gwasanaethau i bobl awtistig sydd â chyflyrau sy'n cydfodoli

Rhaid i blant awtistig, pobl ifanc ac oedolion â chyflyrau sy'n cydfodoli allu cael gafael ar wasanaethau cymorth o pa bynnag dîm sy'n diwallu anghenion yr unigolyn orau.

Plant

- i. rhaid i sefydliadau addysgol prif ffrwd gael gwasanaethau cymorth yn unol â deddfwriaeth addysg gyffredinol bresennol
- ii. rhaid i blant sydd eisiau, gael mynediad at wasanaethau cymorth gofal cymdeithasol priodol

Oedolion

- i. bydd oedolion ag anghenion iechyd a/neu ofal cymdeithasol cymwys wedi'u nodi yn cael cymorth gan y gwasanaeth priodol
- ii. rhaid i oedolion sydd am fyw'n annibynnol gael cymorth ac ymyriadau priodol i gynnal amgylchedd diogel
- iii. rhaid i oedolion ag awtistiaeth sydd â chyflyrau sy'n cydfodoli o bosibl, ac sydd angen gofal seibiant, gael cynnig lleoliadau mewn gwasanaethau sy'n diwallu eu hanghenion unigol.

Dyletswyddau drafft: Trefniadau ar gyfer cael gafael ar wasanaethau iechyd a gofal cymdeithasol

Rhaid i awdurdodau lleol

- Sicrhau bod gwybodaeth am wasanaethau awtistiaeth lleol ar gael fel rhan o'u gwasanaeth Gwybodaeth, Cyngor a Chymorth.
- Sicrhau nad yw IQ yn cael ei ystyried fel rhan o'r meini prawf cymhwysedd ar gyfer asesiad o anghenion o dan y Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant.
- Sicrhau bod gan ymarferwyr sy'n asesu cymhwysedd unigolyn awtistig ar gyfer gwasanaethau gofal cymdeithasol ddigon o wybodaeth a sgiliau i ddeall effaith awtistiaeth ar allu'r unigolyn i gyflawni'r pum elfen llesiant heb ofal a chymorth.

Rhaid i Fyrddau Iechyd Lleol ac Ymddiriedolaethau Iechyd

- Wneud trefniadau i sicrhau bod gwasanaethau iechyd yn ymwybodol o'r gwasanaethau awtistiaeth sydd ar gael yn eu hardaloedd lleol a bod ganddynt lwybrau atgyfeirio clir.
- Sicrhau bod staff yn derbyn hyfforddiant priodol mewn awtistiaeth ac anghenion ymddygiad a synhwyrdd cysylltiedig ar lefel sy'n briodol i'w cyfraniad nhw.
- Sicrhau nad yw IQ yn cael ei ystyried fel rhan o'r meini prawf cymhwysedd.

Rhaid i Awdurdodau Lleol gyda Byrddau Iechyd Lleol ac Ymddiriedolaethau Iechyd

- Sicrhau bod pobl awtistig yn ymwybodol o'r hawl i gael asesiad o anghenion. Dylid cynnig yr asesiad yn y cam diagnosis.
- Sicrhau nad yw aros am ddiagnosis yn rheswm dros wrthod cymorth a gwasanaethau eraill.
- Sicrhau bod gofalmwyr pobl awtistig yn ymwybodol o'r hawl i gael asesiad o anghenion. Dylai'r broses o gael asesiad gyd-fynd â'r broses ddiagnosis, a chael ei gynnig yn ystod y cam diagnosis a gwneud atgyfeiriad os oes angen.
- Annog arloesi wrth ddatblygu gwasanaethau awtistiaeth.
- Sicrhau bod addasiadau rhesymol ar waith ar gyfer pobl awtistig er mwyn sicrhau eu bod yn gallu cael gafael ar wasanaethau fel pawb arall
- Sicrhau bod gwasanaethau arbenigol yn cael eu darparu lle nodwyd bod eu hangen.
- Sicrhau bod cymorth iechyd a gofal cymdeithasol ar gyfer pobl awtistig mewn sefydliadau diogel yn cael ei ddarparu gan ymarferwyr hyfforddedig.

ADRAN 3: Trefniadau ar gyfer codi ymwybyddiaeth a hyfforddiant

---

Mae'r adran hon yn disgrifio'r trefniadau:

- i fyrddau iechyd lleol, ymddiriedolaethau iechyd ac awdurdodau lleol hyrwyddo cynnwys pobl awtistig mewn gwasanaethau prif ffrwd, drwy sicrhau bod gwybodaeth ar gael i'r gymuned ehangach er mwyn hybu dealltwriaeth o awtistiaeth a sut gall bod yn awtistig gael effaith wahanol ar bob unigolyn
- ar gyfer sicrhau bod gan staff sy'n gweithio mewn gwasanaethau arbenigol a phrif ffrwd fynediad at y lefel briodol o ddealltwriaeth, gwybodaeth a sgiliau yn ymwneud ag awtistiaeth er mwyn rhoi gwasanaethau a chymorth effeithiol i bobl awtistig, eu teuluoedd a/neu eu gofalwyr.

1. Hyrwyddo cydraddoldeb a chynhwysiant

Mae Deddf Cydraddoldeb 2010 yn rhoi dyletswydd gyfreithiol ar ddarparwyr gwasanaethau a'r rhai sy'n darparu nwyddau a chyfleusterau i wneud addasiadau rhesymol ar gyfer pobl awtistig fel nad ydynt o dan anfantais o gymharu â phobl heb awtistiaeth. Mae'n ofynnol i ddarparwyr wneud addasiadau rhesymol ar gyfer pobl awtistig fesul achosion unigol. Mae dyletswydd hefyd i rag-gynllunio:

- i. mae angen i ddarparwyr ystyried pa fath o addasiadau rhesymol y gellir eu gwneud a sut cânt eu darparu cyn bod eu hangen, ac mae hyn yn arbennig o berthnasol mewn lleoliad iechyd lle mae angen cyflwyno addasiadau'n gyflym ac yn unol ag angen unigol penodol o bosibl
- ii. rhaid i awdurdodau lleol a byrddau iechyd lleol (gan gynnwys darparwyr gwasanaethau a gomisiynir) sicrhau bod hyfforddiant awtistiaeth yn cynnwys y sgiliau i roi addasiadau rhesymol ar waith.

Mae cyfathrebu da rhwng darparwyr gwasanaethau, pobl awtistig a'u teuluoedd a/neu eu gofalwyr (os yw'n briodol), yn hanfodol.

- i. rhaid i driniaeth, gofal a chymorth, a'r wybodaeth a roddir amdanynt, fod yn briodol i oedran ac i iaith a diwylliant yr unigolyn
- ii. rhaid i wybodaeth fod ar gael i bobl awtistig sydd ag anghenion ychwanegol fel anableddau corfforol, synhwyraidd neu ddysgu, ac i bobl nad ydynt yn deall neu'n Cymraeg/Saesneg yn llawn (ar gais)
- iii. rhaid i bobl awtistig, eu teuluoedd a/neu eu gofalwyr (os yw'n briodol) gael mynediad at gyfieithydd (wedi'i hyfforddi'n briodol) neu eiriolwr cyfathrebu os oes angen.

2. Codi ymwybyddiaeth o awtistiaeth yn y gymuned

Er mwyn creu cymdeithas gynhwysol ar gyfer pobl awtistig, mae angen dealltwriaeth o awtistiaeth ledled y gymuned. Dylai awdurdodau lleol fel darparwyr/ comisiynwyr chyfleusterau sydd ar gael i'r cyhoedd, ynghyd â darparwyr iechyd a'r trydydd sector,

addasu eu gwasanaethau i ddiwallu anghenion pobl awtistig. Gellir cyflawni hyn drwy:

- i. helpu pobl awtistig a'u teuluoedd neu ofalwyr i gael cyfleoedd i fod yn rhan o weithgareddau cymunedol a rhannu profiadau
- ii. darparu gwybodaeth ymwybyddiaeth gyffredinol o effaith awtistiaeth
- iii. rhoi gwybodaeth i bobl awtistig a'u teulu neu ofalwyr am eu hawliau
- iv. darparu gwybodaeth am gyfleoedd lleol wedi'u teilwra ar gyfer pobl awtistig
- v. darparu gwybodaeth am hyfforddiant lleol sydd ar gael a all gefnogi pobl awtistig a'u teulu neu ofalwyr
- vi. darparu gwybodaeth er mwyn helpi i baratoi at y dyfodol
- vii. darparu manylion cyswllt y gwasanaeth Gwybodaeth, Cyngor a Chymorth (IAA).

3. *Dysgu a datblygu'r gweithlu*

Gall pob unigolyn sy'n gweithio i awdurdodau lleol, byrddau iechyd lleol ac ymddiriedolaethau GIG yn enwedig rhai mewn swyddi ar gyfer y cyhoedd, wneud gwahaniaeth cadarnhaol i ganlyniadau iechyd a llesiant pobl awtistig. Mae'n hollbwysig bod pawb yn deall sut y gallant addasu eu rolau a'u harferion eu hunain i wella gwasanaethau a chymorth i bobl awtistig. Mae angen i hyn gychwyn gyda chydabyddiaeth o werth gwybodaeth a hyfforddiant er mwyn codi ymwybyddiaeth, newid agweddau a chredoau am awtistiaeth a gwella arferion.

Rhaid i awdurdodau lleol, byrddau iechyd lleol ac ymddiriedolaethau GIG sicrhau bod pawb sy'n gweithio ym maes iechyd a gofal cymdeithasol yn cael hyfforddiant codi ymwybyddiaeth penodol ar awtistiaeth. Ar gyfer unigolion sydd angen yr hyfforddiant hwn i gyflawni cyfrifoldebau eu rôl a'r rhai sydd am ddatblygu eu gwybodaeth am awtistiaeth, dylai bod mynediad at lefelau gwahanol o ddysgu a datblygu arbenigol.

Dylai byrddau iechyd lleol, ymddiriedolaethau GIG ac awdurdodau lleol, fel rhan o'u gwaith cynllunio gweithlu, gynnal asesiad o anghenion dysgu a datblygu awtistiaeth **ar gyfer eu holl staff** (gan gynnwys gwirfoddolwyr) a gwneud trefniadau i sicrhau bod cyfleoedd dysgu a datblygu addas yn cael eu darparu'n rheolaidd. Rhaid bod y cyfleoedd dysgu a datblygu:

- i. yn seiliedig ar dystiolaeth ac o ansawdd uchel
- ii. yn bodloni safonau proffesiynol, lle bo'r angen
- iii. yn rhan o'r broses ymsefydlu ac yn rhan o ddatblygiad gweithlu parhaus ar gyfer gloywi sgiliau a gwybodaeth
- iv. yn cael eu hailadrodd bob dwy flynedd neu i adlewyrchu newid mewn rôl
- v. yn briodol i rôl y staff a lefel yr ymwneud â phobl awtistig
- vi. yn cyd-fynd â gofynion rheoleiddio ac arolygu iechyd a gofal cymdeithasol.

Dylai pob unigolyn **sy'n gweithio'n uniongyrchol gyda** phobl awtistig fod â lefel briodol o wybodaeth a sgiliau i'w galluogi i ymateb yn briodol i anghenion person awtistig fel y gallant gyflawni eu rolau'n effeithiol. Hefyd, rhaid i bobl awtistig fod yn

ffyddiog y byddant yn derbyn cyngor, gofal a chymorth o ansawdd uchel sy'n seiliedig ar dystiolaeth.

- i. rhaid rhoi blaenoriaeth i bob unigolyn sydd â rôl wrth ddarparu gofal, bydd angen lefelau gwahanol o hyfforddiant ar bob ymarferwr, sy'n bodloni gofynion ei rôl
- ii. rhaid i ddysgu a datblygu geisio datblygu sgiliau ymarferol y gweithlu a sicrhau bod addasiadau rhesymol yn cael eu gwneud i wella'r ffordd y caiff pobl awtistig, o bob oed, eu cefnogi
- iii. rhaid i'r ddysgu a datblygu ddarparu dealltwriaeth o sut mae awtistiaeth yn effeithio ar bob unigolyn yn wahanol
- iv. dylid cofnodi'r dysgu a datblygu a wnaed a'r safonau a gyrhaeddwyd er mwyn pontio'n rhwydd o sefydliad i sefydliad.

Dylai pob ymarferwr sy'n **gweithio gyda phobl awtistig, yn eu hasesu, yn gofalu amdanynt ac yn eu trin** gael hyfforddiant a medrau digonol a phriodol i gyflawni'r camau a'r ymyriadau a nodir gan eu hymarfer. Bydd hyn yn cynnwys:

- i. clinigwyr – seiciatryddion, paediatregwyr, seicolegwyr (clinigol ac addysgol)
- ii. gweithwyr proffesiynol meddygol, nyrsio a pherthynol i iechyd
- iii. gweithwyr cymdeithasol
- iv. y gweithlu addysgu
- v. therapyddion – galwedigaethol, lleferydd ac iaith, ffisio
- vi. fferyllwyr
- vii. podiatryddion
- viii. deintyddion
- ix. meddygon teulu
- x. y gwasanaethau brys – tân, ambiwlans (gan gynnwys y rhai sy'n ateb galwadau)
- xi. pwynt cyswllt cyntaf.

4. *Gwasanaethau gofal sylfaenol*

Gall pob ymarferwr gofal sylfaenol ddarparu gofal i bobl awtistig ryw amser. Mae'n bwysig bod byrddau iechyd lleol yn sicrhau:

- i. bod eu staff yn cael cyfleoedd dysgu a datblygu priodol er mwyn diwallu anghenion person awtistig
- ii. bod eu trefniadau contract gyda darparwyr annibynnol yn darparu ar gyfer cyfleoedd dysgu a datblygu digonol i'r darparwyr eu hunain a'r unigolion a gyflogir ganddynt yn eu tro
- iii. bod unigolion yn deall y rhwymedigaeth gyfreithiol i wneud addasiadau rhesymol i hwyluso gofal priodol
- iv. bod rhaid gwneud darpariaeth yn lleol i gynnal rhestr gyfredol o wasanaethau cymorth cymunedol y gall gweithwyr proffesiynol a'r gwasanaeth Gwybodaeth, Cyngor a Chymorth gyfeirio pobl awtistig atynt i gael cymorth pellach.

5. *Gwasanaethau iechyd eilaidd a thrydyddol*

Rhaid i fyrddau iechyd lleol ac ymddiriedolaethau iechyd sicrhau bod gwasanaethau iechyd eilaidd a thrydyddol yn hygyrch i bobl awtistig, ac ni cheir gwrthod gwasanaethau na chymorth iddynt am eu bod yn awtistig. Rhaid gwneud pob ymdrech i gynnig cymorth i bobl awtistig ddeall eu triniaeth tra'u bod yn yr ysbyty. Rhaid i fyrddau iechyd lleol ac ymddiriedolaethau iechyd:

- i. sicrhau bod pob ymarferwr unigol (gan gynnwys gwirfoddolwyr) yn cael cyfleoedd dysgu a datblygu ymwybyddiaeth yn unol â'i rôl
- ii. sicrhau bod ymarferwyr unigol (gan gynnwys gwirfoddolwyr) mewn meysydd arbenigol megis iechyd meddwl, gwasanaethau mamolaeth, unedau damweiniau ac achosion brys yn cael cyfleoedd dysgu a datblygu ym maes awtistiaeth
- iii. sicrhau bod personél adran ystadau yn cael dysgu a datblygu i hyrwyddo dealltwriaeth o addasiadau amgylcheddol ar gyfer pobl awtistig
- iv. sicrhau bod ymarferwyr unigol (gan gynnwys gwirfoddolwyr) yn deall y rhwymedigaeth gyfreithiol i wneud addasiadau rhesymol er mwyn hwyluso'r broses o ddarparu gofal, cymorth a chyngor priodol
- v. sicrhau bod dysgu a datblygu yn seiliedig ar dystiolaeth ac yn cael eu diweddarau'n rheolaidd i sicrhau bod ymarfer yn gyfredol
- vi. annog defnydd o'r pasbort iechyd.

6. *Gwasanaethau gofal cymdeithasol*

Bydd ymarferwyr gofal cymdeithasol a gwaith cymdeithasol yn aml yn darparu gofal ar gyfer pobl awtistig. Mae'n bwysig bod awdurdodau lleol yn darparu cyfleoedd dysgu a datblygu er mwyn sicrhau bod staff yn gallu diwallu anghenion person awtistig a, lle bo modd, yn gallu cynnig llwybrau clir i gael cyngor ychwanegol a chyfeirio unigolion at wasanaethau eraill sy'n gallu rhoi cymorth wedi'i deilwra i bobl awtistig gyrchu wasanaethau.

- i. rhaid i awdurdodau lleol sicrhau bod ymarferwyr cymunedol yn cael cyfleoedd dysgu a datblygu mewn awtistiaeth ar lefel briodol i'w rôl
- ii. rhaid i awdurdodau lleol sicrhau bod eu trefniadau contract gyda darparwyr annibynnol yn darparu ar gyfer cyfleoedd dysgu a datblygu digonol i'r darparwyr eu hunain a'r unigolion a gyflogir ganddynt yn eu tro
- iii. rhaid i'r dysgu a datblygu fod yn seiliedig ar dystiolaeth a chael ei ddiweddarau'n rheolaidd i sicrhau bod ymarfer yn gyfredol
- iv. rhaid i unigolion ddeall y rhwymedigaeth gyfreithiol i wneud addasiad rhesymol i hwyluso gofal, cyngor a chymorth priodol
- v. rhaid gwneud darpariaeth yn lleol i gynnal rhestr gyfredol o wasanaethau cymorth cymunedol y gall gweithwyr proffesiynol a'r gwasanaeth Gwybodaeth, Cyngor a Chymorth gyfeirio pobl awtistig atynt i gael cymorth pellach.

7. Sefydliadau addysgol

Pan ddaw i orfodaeth caiff rheoliadau a wneir o dan adran 60 o Ddeddf Anghenion Dysgu Ychwanegol a'r Tribiwnlys Addysg (Cymru) 2018:

- i. ei gwneud yn ofynnol i gyrff llywodraethu ysgolion a gynhelir a sefydliadau addysg bellach yng Nghymru sicrhau bod gan Gydlynwyr Anghenion Dysgu Ychwanegol gymwysterau penodol neu brofiad penodol (neu'r ddau)
- ii. rhoi swyddogaethau i'r Cydlynwyr Anghenion Dysgu Ychwanegol mewn perthynas â darpariaeth ar gyfer disgyblion neu fyfyrwyr sydd (o bosibl) ag anghenion dysgu ychwanegol.

Dyletswyddau drafft: Trefniadau ar gyfer codi ymwybyddiaeth a hyfforddiant

Rhaid i Awdurdodau Lleol

- Sicrhau bod gan unrhyw un sy'n asesu anghenion o dan y Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant y sgiliau, y wybodaeth a'r cymhwysedd i gynnal yr asesiad. Os nad oes gan yr aseswr brofiad o'r cyflwr, rhaid i'r awdurdod lleol sicrhau yr ymgynghorir ag unigolyn â'r arbenigedd hwnnw
- Fel rhan o'u dyletswyddau o dan y Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant, sicrhau bod y gwasanaeth Gwybodaeth, Cyngor a Chymorth yn darparu gwybodaeth am wasanaethau awtistiaeth lleol.
- Sicrhau bod pawb yn cydymffurfio â rheoliadau gwasanaeth Deddf Rheoleiddio ac Arolygu Gofal Cymdeithasol (Cymru) 2016, sy'n ei gwneud yn ofynnol i weithwyr gofal cymdeithasol fod â chymwysterau addas a chael yr hyfforddiant angenrheidiol i gyflawni eu gwaith.
- Lle comisiynir gwasanaethau, rhaid i awdurdodau lleol sicrhau bod gwasanaethau awtistiaeth yn cael eu darparu gan staff medrus sydd wedi cael hyfforddiant priodol.

Rhaid i Fyrddau Iechyd Lleol ac Ymddiriedolaethau Iechyd

- Sicrhau bod gan weithwyr gofal iechyd proffesiynol y wybodaeth a'r hyfforddiant mewn awtistiaeth i gyflawni eu rôl, gan ymgysylltu â chyreff proffesiynol arbenigol lle bo hynny'n berthnasol.
- Sicrhau bod gan unrhyw un sy'n cynnal asesiad o gyflwr sbectrwm awtistig gydag unigolyn y wybodaeth, y sgiliau a'r cymhwysedd sydd eu hangen i asesu a rhoi diagnosis.
- Sicrhau bod ymarferwyr gofal iechyd sylfaenol ac eilaidd yn ymwybodol o'r gwasanaethau awtistiaeth sydd ar gael yn eu hardaloedd lleol a bod ganddynt lwybrau atgyfeirio clir.

Dylai Awdurdodau Lleol, Byrddau Iechyd Lleol ac Ymddiriedolaethau Iechyd

- Sicrhau bod hyfforddiant ymwybyddiaeth o awtistiaeth yn rhan o'r rhaglenni hyfforddi cydraddoldeb ac amrywiaeth cyffredinol a gynigir i bob aelod staff sy'n gweithio ym maes iechyd a gofal cymdeithasol.

- Fel rhan o broses cynllunio'r gweithlu, asesu anghenion hyfforddiant awtistiaeth eu holl staff sy'n gweithio ym maes iechyd a gofal cymdeithasol a nodi faint o hyfforddiant sydd ei angen yn unol â'u rolau a'u cyfrifoldebau.
- Trefnu i sicrhau bod ystod o wybodaeth, adnoddau a hyfforddiant ymwybyddiaeth o awtistiaeth ar gael i'r cyhoedd
- Trefnu i sicrhau bod pob aelod o staff yn gallu cael yr hyfforddiant a nodwyd i ddiwallu eu hanghenion gwybodaeth ac ymwybyddiaeth o awtistiaeth.
- Sicrhau bod staff iechyd ac awdurdodau lleol yn ymwybodol o'r gwasanaeth Gwybodaeth, Cyngor a Chymorth a sut i gyfeirio pobl awtistig at y gwasanaeth
- Lle nodir bod angen hyfforddiant arbenigol, sicrhau bod y ddarpariaeth hyfforddiant yn ystyried canllawiau'r Sefydliad Cenedlaethol dros Ragoriaeth mewn Iechyd a Gofal (NICE).
- Sicrhau bod darpariaeth hyfforddiant briodol ar gael yn barhaus, gan gynnwys staff newydd a staff presennol sy'n newid eu rolau gwaith.
- Sicrhau bod pobl awtistig a'u rhieni a'u gofalwyr yn rhan o'r gwaith o ddatblygu a darparu hyfforddiant awtistiaeth. Caiff hyn gynnwys ymgynghori ar ddeunyddiau hyfforddi neu gyfrannu at y dasg o gyflwyno hyfforddiant.

ADRAN 4: Trefniadau ar gyfer cynllunio a monitro gwasanaethau ac ymgysylltu â rhanddeiliaid

---

Mae'r adran hon yn disgrifio'r trefniadau:

- i fyrddau iechyd lleol ac awdurdodau lleol gynnal asesiad poblogaeth ar y cyd o anghenion gofal a chymorth
- rhaid i fyrddau partneriaeth rhanbarthol sicrhau bod awdurdodau lleol, byrddau iechyd lleol a'u partneriaid bwrdd partneriaeth yn cydweithio'n effeithiol i ymateb i'r asesiadau poblogaeth a gweithredu'r cynlluniau ardal.

1. Asesiadau poblogaeth

Rhaid i awdurdodau lleol a byrddau iechyd lleol weithio ar y cyd i gynnal asesiad poblogaeth rhanbarthol bob pum mlynedd. Bydd hyn yn cynnwys faint o bobl awtistig sydd yn eu rhanbarth ag angen cyngor, gofal neu gymorth, yn ogystal â faint o ofalwyr pobl awtistig sydd yn eu rhanbarth ag angen cymorth. Rhaid i'r asesiad hwn gael ei gynnal mewn partneriaeth a rhaid iddo nodi:

- i. i ba raddau nad yw anghenion awtistiaeth yn cael eu diwallu
- ii. ystod a lefel y gwasanaethau awtistiaeth sydd eu hangen i ddiwallu'r anghenion a nodwyd
- iii. ystod a lefel y gwasanaethau awtistiaeth sydd eu hangen i ddarparu'r gwasanaethau ataliol sydd eu hangen
- iv. sut y caiff gwasanaethau awtistiaeth eu darparu gan ystyried y boblogaeth, iaith a diwylliant gan gyfeirio'n benodol at y Gymraeg.

Rhaid i'r asesiad poblogaeth ddangos tystiolaeth o'r canlynol:

- i. bod pobl awtistig, grwpiau a sefydliadau awtistiaeth wedi cyfrannu fel dinasyddion
- ii. awtistiaeth fel thema annibynnol o fewn yr asesiad
- iii. bod adroddiadau asesiadau poblogaeth yn cael eu cyhoeddi unwaith bob cylch etholiadol llywodraeth leol (pum mlynedd).

2. Cynlluniau ardal

Dylai byrddau partneriaeth rhanbarthol sicrhau bod awdurdodau lleol, byrddau iechyd lleol a'u partneriaid yn y bwrdd partneriaeth yn cydweithio'n effeithiol er mwyn ymateb i'r asesiadau poblogaeth a gweithredu'r cynlluniau ardal.

- i. bydd byrddau partneriaeth rhanbarthol yn adolygu'r cynlluniau ardal yn flynyddol, gan gynnwys y ddarpariaeth awtistiaeth
- ii. bydd yr adolygiad yn cynnwys camau gweithredu a chanlyniadau mewn perthynas â darparu gwasanaethau awtistiaeth

- iii. bydd yr adolygiad blynyddol yn cynnwys adroddiad blynyddol, yn nodi'r cynnydd rhanbarthol o ran cyflawni'r cynllun blynyddol, a rhaid iddo gyd-fynd â strategaeth awtistiaeth Llywodraeth Cymru.

3. *Casglu data ar awtistiaeth*

Dylai byrddau partneriaeth rhanbarthol oruchwylio data lleol ar awtistiaeth sy'n llywio'r asesiad o anghenion y boblogaeth ac yn helpu i fonitro'r gwaith o gyflawni cynllun blynyddol yr ardal fel y maent yn berthnasol i anghenion pobl awtistig a'u teuluoedd neu eu gofalwyr. Rhaid i fyrddau iechyd lleol ac awdurdodau lleol gasglu gwybodaeth am wasanaethau awtistiaeth yn lleol i gefnogi'r asesiad o anghenion y boblogaeth. Bydd hyn yn cynnwys cydymffurfio ag unrhyw ofynion sydd gan Lywodraeth Cymru o ran casglu data.

- i. dylai byrddau partneriaeth rhanbarthol sicrhau cydymffurfir â'r gofynion cenedlaethol ar gasglu data ddata chyflwyno adroddiadau
- ii. rhaid i fyrddau iechyd lleol ac awdurdodau lleol sicrhau cydymffurfir â'r gofynion cenedlaethol ar gasglu data a chyflwyno adroddiadau

4. *Monitro a gwella gwasanaethau ar gyfer awtistiaeth*

Rhaid i fyrddau partneriaeth rhanbarthol, byrddau iechyd lleol ac awdurdodau lleol gasglu gwybodaeth am y graddau y mae canlyniadau unigolion yn gwella ac ansawdd y gwasanaethau a ddarperir ar gyfer pobl awtistig a'u teuluoedd neu ofalwyr. Dylai byrddau partneriaeth rhanbarthol:

- i. nodi aelod o'r bwrdd i arwain ar fonitro awtistiaeth a gwella gwasanaethau
- ii. trafod gwasanaethau awtistiaeth yn flynyddol o leiaf er mwyn sicrhau bod cynlluniau ardal yn cael eu cyflawni
- iii. bod â grwpiau llywio gweithredol sy'n cynnwys ac yn cynrychioli pobl awtistig ac sy'n gallu llywio gwelliannau i wasanaethau, sy'n cyfarfod bob chwarter
- iv. bod â grwpiau llywio awtistiaeth strategol; rhaid i'r aelodau fod ar lefel digon uchel i lywio datblygiad gwasanaethau
- v. sicrhau bod llwybrau awtistiaeth yn cael eu hadolygu a'u harchwilio'n flynyddol a chadarnhau eu bod yn parhau i fod yn addas i'r diben
- vi. sicrhau bod rhaid i newidiadau i lwybrau awtistiaeth gael eu cyfleu'n brydlon i ymarferwyr
- vii. sicrhau bod gwelliannau i wasanaethau yn cyd-fynd â chynllun gweithredu strategol Llywodraeth Cymru ar gyfer awtistiaeth.

5. *Cyfranogiad rhanddeiliaid awtistiaeth*

Mae'n hanfodol bod gwasanaethau awtistiaeth yn cael eu cynllunio, eu darparu a'u monitro mewn cydweithrediad ac wedi'u cydgynhyrchu gyda phobl awtistig, gofalwyr a'u cynrychiolwyr. Dylai hyn sicrhau bod gwasanaethau'n cael adborth rheolaidd am eu hansawdd a'u heffeithiolrwydd a'u bod yn gallu nodi unrhyw fylchau posibl o ran cymorth sydd angen sylw.

- i. rhaid i fyrddau partneriaeth rhanbarthol, awdurdodau lleol a byrddau iechyd lleol sicrhau bod pobl awtistig a'u rhieni a'u gofalwyr yn cael cyfle i fod yn rhan o'r gwaith o ddatblygu a monitro gwasanaethau awtistiaeth
- ii. rhaid cynnwys pobl awtistig a'u teuluoedd a/neu eu gofalwyr fel aelodau o grwpiau awtistiaeth byrddau partneriaeth rhanbarthol.

6. Rôl hyrwyddwr awtistiaeth rhanbarthol.

Mae'n bwysig bod anghenion pobl awtistig a'u teuluoedd neu ofalwyr yn cael eu hadlewyrchu mewn asesiadau poblogaeth, cynlluniau ardal ac wrth ddatblygu gwasanaethau'r dyfodol. Rhaid ategu hyn drwy sefydlu rôl hyrwyddwr awtistiaeth rhanbarthol. Dylai'r hyrwyddwr awtistiaeth wneud y canlynol:

- i. mynychu cyfarfodydd y bwrdd partneriaeth rhanbarthol ac adrodd ar ddatblygiad gwasanaethau awtistiaeth yn y rhanbarth
- ii. bod â rôl o fewn strwythur llywodraethu'r bwrdd partneriaeth rhanbarthol i sicrhau bod gwaith craffu effeithiol yn cael ei wneud ar wasanaethau awtistiaeth
- iii. sicrhau bod rhanddeiliaid yn gallu cyfrannu at ddatblygu a darparu gwasanaethau
- iv. bod yn rhan o'r adolygiad blynyddol o gynlluniau ardal a rhaid cyflwyno adroddiad i'r Bwrdd o leiaf unwaith y flwyddyn
- v. gweithio ochr yn ochr ag arweinwyr cyflyrau'r sbectrwm awtistig yn yr awdurdodau lleol a'r maes iechyd.

Dyletswyddau drafft: Trefniadau ar gyfer cynllunio a monitro gwasanaethau ac ymgysylltu â rhanddeiliaid

Rhaid i Fyrddau Iechyd Lleol ac Awdurdodau Lleol ar y cyd

- Sicrhau bod hyrwyddwr awtistiaeth yn cael ei benodi ym mhob ardal bwrdd partneriaeth rhanbarthol a'i fod yn rhan o strwythur llywodraethu'r bwrdd
- Sicrhau bod aelod o'r bwrdd ar lefel digon uchel yn cael ei nodi i gynrychioli anghenion pobl awtistig
- Cydymffurfio â'r dyletswyddau perthnasol yn y Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant, Rhannau 2 a 9, i sicrhau bod anghenion pobl awtistig yn cael eu hystyried wrth ddatblygu asesiadau poblogaeth a chynlluniau ardal.
- Datblygu timau strategol a gweithredol sy'n cynnwys pobl awtistig er mwyn llywio'r gwaith o ddatblygu gwasanaethau.

Rhaid i Fyrddau Iechyd Lleol, Ymddiriedolaethau Iechyd ac Awdurdodau Lleol

- Sicrhau cydymffurfiaeth â gofynion casglu a monitro data Llywodraeth Cymru

Rhestr o dermau

Term	Ystyr
Asesu/Asesiad	Cyfarfod neu gyfarfodydd gyda gweithiwr iechyd neu ofal cymdeithasol proffesiynol lle maen nhw'n gofyn cwestiynau am iechyd meddwl a chorfforol yr unigolyn, ei gefndir teuluol a'i fywyd bob dydd, i ganfod beth yw'r cyflwr neu'r broblem, pa mor ddifrifol ydyw a pha ofal neu gymorth fyddai'n gweddu orau i'r unigolyn.
Llwybrau asesu	Dull amlddisgyblaethol sy'n nodi'r tasgau neu ymyriadau gwahanol i'w cymryd gan weithwyr proffesiynol sy'n ymwneud â gofal cleifion i sicrhau'r canlyniadau a'r cymorth gorau posibl. Bydd hyn yn sicrhau bod anghenion niwroddatblygiadol yr unigolyn a'i deulu/gofalwyr yn cael eu diwallu.
Gwybodaeth sydd ar gael ar gyfer asesiad	Adroddiadau addysgol, adroddiadau seicolegol, adroddiadau meddygon teulu, arsylwadau rhieni/gofalwyr, safbwynt yr unigolyn.
Cynlluniau gofal a chymorth	Dogfen ysgrifenedig yw'r cynllun gofal a chymorth, sy'n nodi'r hyn a drafodwyd gyda chi yn ystod eich asesiad a'r hyn sy'n mynd i ddigwydd o ganlyniad.
Asesiad gofalwr	Mae gofalwr yn cael ei ddiffinio yn Neddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 fel person sy'n darparu neu sy'n bwriadu darparu gofal i oedolyn neu blentyn anabl. Mae cael asesiad o anghenion gofalwr yn hawl gyfreithiol. Mae'n berthnasol i bob gofalwr, beth bynnag fo'i oed, sy'n gofalu am rywun sy'n anabl, yn sâl neu'n oedrannus. Gwneir yr asesiad gan Awdurdod Lleol y gofalwr. Bydd yr Awdurdod Lleol yn asesu anghenion y gofalwr i weld pa gymorth neu wasanaethau all fod o gymorth er mwyn galluogi'r gofalwr i gyflawni ei rôl.
Gwasanaethau Plant ac Oedolion	Mae'r oedran pryd y caiff plentyn ei drin fel oedolyn yn amrywio yn dibynnu ar ba ddeddfwriaeth sy'n cael ei hystyried. At ddiben y Cod, bydd plentyn yn troi'n oedolyn yn 18 oed.

Cydgynhyrchu	Ffordd o weithio lle mae ymarferwyr a phobl yn gweithio gyda'i gilydd fel partneriaid cyfartal i gynllunio a darparu gofal a chymorth.
Cymhwysedd	Cael gwneud neu dderbyn rhywbeth am eich bod yn bodloni amodau penodol.
Pasbort Iechyd	Wedi'i gynllunio i helpu cleifion awtistig i gyfleu eu hanghenion i feddygon, nyrsys a gweithwyr gofal iechyd proffesiynol eraill. Wrth fynychu apwyntiad iechyd neu pan gânt eu derbyn i'r ysbyty am driniaeth dylid gwneud trefniadau i'r pasbort fod gyda'r claf a'i roi i'r ymarferwr sy'n gyfrifol am ofal y claf. Dylid cadw'r pasbort gyda nodiadau'r claf bob amser. https://www.autism.org.uk/about/health/hospital-passport.aspx
Gwybodaeth a chymorth	Gweler Cymorth isod. Gall fod yn wybodaeth ffisegol fel taflenni, llyfrau a chyhoeddiadau yn ogystal â ffynonellau rhithwir fel cyfeirio at wefannau.
Gwasanaethau am oes	Gwasanaethau iechyd a gofal o'r crud i'r bedd.
Byrddau Iechyd Lleol	Mae Byrddau Iechyd Lleol yn gyfrifol am gynllunio, ariannu a darparu'r canlynol yn eu hardaloedd: <ul style="list-style-type: none"> • Gwasanaethau gofal sylfaenol - meddygon teulu, fferyllfeydd, deintyddion ac optometryddion • Gwasanaethau ysbyty ar gyfer cleifion mewnol a chleifion allanol • Gwasanaethau cymunedol, gan gynnwys rhai a ddarperir drwy ganolfannau iechyd cymunedol a gwasanaethau iechyd meddwl.
Amlddisgyblaethol	Amrywiaeth o weithwyr iechyd a gweithwyr cymdeithasol sy'n aelodau o ddisgyblaethau gwahanol yn darparu gwasanaethau penodol i unigolyn ar y cyd.
NICE (Sefydliad Cenedlaethol dros Ragoriaeth mewn Iechyd a Gofal)	Mae NICE yn creu argymhellion seiliedig ar dystiolaeth sy'n cael eu datblygu gan bwyllgorau annibynnol sy'n cynnwys gweithwyr proffesiynol ac aelodau lleyg, cyn i randdeiliaid ymgynghori arnynt.

Llwybr	Mae llwybrau yn cael eu darparu ar draws y gwasanaethau lechyd a Gofal Cymdeithasol er mwyn mapio ein teithiau iechyd, gofal a chymorth, lle mae'r camau gwahanol y gall unigolyn eu cymryd yn cael eu diffinio a'u dilyn.
Canlyniadau personol	Yn achos oedolyn, mae'n golygu'r canlyniadau yr hoffai'r oedolyn eu cyflawni yn ei fywyd o ddydd i ddydd; yn achos plentyn, mae'n golygu — <ul style="list-style-type: none"> (i) y canlyniadau yr hoffai'r plentyn eu cyflawni; neu (ii) y canlyniadau yr hoffai unrhyw un sydd â chyfrifoldeb rhiant eu cyflawni mewn perthynas â'r plentyn.
Ymarferwyr	Unigolion sy'n cefnogi pobl awtistig.
Gwasanaethau ataliol	Gwasanaethau o dan Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 a fydd, er enghraifft, yn bodloni'r dibenion a ganlyn: <ul style="list-style-type: none"> • Cyfrannu at atal neu ohirio datblygiad anghenion pobl am ofal a chymorth; • Lleihau anghenion gofal a chymorth pobl sydd ag anghenion o'r fath; • Hyrwyddo magwraeth plant gan eu teuluoedd, lle bo hynny'n gyson â llesiant plant; • Lleihau effaith eu hanableddau ar bobl anabl; • Cyfrannu at atal pobl rhag cael eu cam-drin neu eu hesgeuluso.
Gwasanaethau gofal sylfaenol	Mae'r rhain yn cynnwys meddygon teulu ynghyd â fferylliaeth, deintyddiaeth ac optometreg. Maent hefyd yn cydlynu mynediad pobl at ystod eang o wasanaethau yn y gymuned leol er mwyn helpu i ddiwallu eu hanghenion iechyd a llesiant. Mae'r gwasanaethau cymunedol hyn yn cynnwys nyrsys cymunedol ac ardal, bydwragedd, ymwelwyr iechyd, timau iechyd meddwl, timau hybu iechyd, ffisiotherapyddion, therapyddion galwedigaethol, podiatryddion, gwaedwyr, parafeddygon, gwasanaethau cymdeithasol, staff eraill awdurdodau lleol a'r

	<p>holl bobl hynny sy'n gweithio ac yn gwirfoddoli mewn sefydliadau gwirfoddol sy'n cefnogi pobl yn ein cymunedau.</p>
Ansawdd ac effaith	<p>Mae'n rhaid i wasanaethau plant ac oedolion ddisgwyl i berfformiad gael ei fonitro. Dylid cofnodi ansawdd ac effaith y gwasanaethau a dderbynnir gan ddefnyddio cyfres o baramedrau a gydnabyddir yn genedlaethol i gofnodi hyn.</p>
Sgiliau cymdeithasol a chyfathrebu dwyochrog	<p>Trafferthion gyda rhyngweithio a sgysiau cymdeithasol dwyochrog. Anawsterau gan gynnwys meddiannu sgwrs a siarad yn fanwl am ddiddordebau neu ymateb i gwestiynau gydag atebion byr a phenodol, heb ymhelaethu. Efallai bydd yr unigolyn yn cael trafferth gofyn cwestiynau perthnasol er mwyn cael gwybodaeth am eraill ac yn dangos anhawster o ran ymateb i, adnabod a dehongli bwriadau cymdeithasol a chyflyrau emosiynol eraill.</p>
Atgyfeirwyr	<p>Rhywun sydd â'r gallu i atgyfeirio unigolyn i gael asesiad, fel meddygon teulu, paediatregwyr, ymwelwyr iechyd, gweithwyr cymdeithasol, nyrsys ysgol, athrawon, staff meithrin/cyn ysgol, gweithwyr argyfwng ac, mewn rhai achosion, rhieni/gofalwyr neu hunanatgyfeirio.</p>
Byrddau Partneriaeth Rhanbarthol	<p>Arweiniodd y Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant at sefydlu saith Bwrdd Partneriaeth Rhanbarthol. Mae'r byrddau hyn yn dwyn ynghyd iechyd, awdurdodau lleol, y trydydd sector, dinasyddion a phartneriaid eraill. Y nod yw ysgogi'r broses o integreiddio iechyd a gofal cymdeithasol er mwyn gwella canlyniadau a llesiant pobl a gwella effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd darpariaeth gwasanaethau. Mae cydgynhyrchu yn un o egwyddorion allweddol y Ddeddf ac mae'n ofynnol i Fyrddau Partneriaeth Rhanbarthol weithio gyda phobl i ddatblygu a darparu gwasanaethau integredig.</p>
Sefydliadau diogel	<p>Mae sefydliadau diogel yn cynnwys carchardai, safleoedd cymeradwy, llety mechnïaeth a llety cadw pobl ifanc.</p>
Gofal iechyd eilaidd	<p>Gofal iechyd a ddarperir gan ysbytai. Profion, diagnosteg a thriniaeth a oruchwylir gan arbenigwr fel arfer.</p>

Darparwr gwasanaethau	Yr awdurdod lleol neu'r corff GIG sy'n gyfrifol am ddarparu gofal a/neu gymorth i unigolyn.
Arwyddion a symptomau	Cyfuniad o oedi mewn nodweddion datblygiad disgwylidig a phresenoldeb nodweddion anarferol - eu bwriad yw tynnu sylw gweithwyr proffesiynol at y posibilrwydd o awtistiaeth mewn plentyn, person ifanc neu oedolyn sy'n destun pryder. Ni fwriedir iddynt gael eu defnyddio ar eu pen eu hunain, ond i helpu gweithwyr proffesiynol i adnabod patrwm o namau mewn sgiliau cymdeithasol a chyfathrebu dwyochrog, ynghyd ag ymddygiad cyfyngedig ac ailadroddus anarferol.
Un man cyswllt	Mae'r gwasanaeth hwn yn cynnig pwynt cyswllt cyntaf gyda'r system gofal a chymorth. Drwy gyfeirio ac atgyfeirio, mae gweithwyr Gwybodaeth, Cyngor a Chymorth yn gallu rhoi dewisiadau i unigolion ynglŷn â'r cymorth a'r gwasanaethau sydd ar gael yn eu hardal, gan roi cyfle iddynt drafod yr opsiynau a chael cyngor ar yr hyn sy'n fwyaf tebygol o ddiwallu eu hanghenion gofal a chymorth penodol, yn ogystal â thrafod pa adnoddau sydd gan yr unigolyn ei hun i sicrhau'r cymorth hwn. Mae'r gwasanaeth yn agored i bawb, beth bynnag fo'u hamgylchiadau.
Cymorth	Mae anghenion cymorth pobl awtistig yn amrywio'n fawr. Bydd oedolion sy'n aros am ddiagnosis o awtistiaeth yn gallu cael cyngor a chefnogaeth gan wasanaethau awtistiaeth oedolion heb fod angen i rywun arall eu hatgyfeirio. Mae Adran 2 y Cod Ymarfer yn rhoi manylion am ofal a chymorth.
Gofal iechyd trydyddol	Gofal iechyd arbenigol gan gynnwys Ymddiriedolaethau'r GIG.
Pontio	Yn aml, bydd yna symudiad o wasanaethau plant i wasanaethau i oedolion neu o wasanaethau diogel i rai cymunedol, yn dibynnu ar oedran a sefyllfa'r unigolyn. Rhaid i'r gwasanaethau hyn gydweithio â'i gilydd a rhaid i'r llwybrau fod mor gydnaws a chyson â phosibl.
Deddf 2014	Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014.

Deddf 2006	Deddf y Gwasanaeth Iechyd Gwladol (Cymru) 2006
Deddf 2010	Deddf Cydraddoldeb 2010